

Veldhoven ter bedevaart naar Werbeek

door: Jacq. Bijnen, Stichting Historisch Erfgoed Veldhoven.

Veel parochies hebben al generaties lang een bepaalde band met een of ander Mariaoord, zo ook de St.-Caeciliaparochie in Veldhoven(-dorp) met Werbeek, een gehucht van Retie in België, waar al ruim drie eeuwen lang Onze-Lieve-Vrouw ter Sneeuw in haar kapel wordt vereerd. Ook Eersel heeft een meer dan drie eeuwen oude band met Werbeek.

In zo'n langdurende geschiedenissen kent men vanzelfsprekend tijden van bloei en van neergang.

Ontstaan

Een verklaring voor de Veldhovense keuze voor Werbeek als bedevaartplaats stoelt op de overlevering die zegt dat de bedetocht van Veldhoven naar Werbeek haar ontstaan vindt in een belofte, gedaan in een tijd waarin Veldhoven geplaagd werd door de pest, een vreselijke ziekte waar de Kempen in de 16e en 17e eeuw regelmatig door geteisterd werd. Een zeer beruchte pestepidemie heerste in Brabant gedurende de jaren 1664-1669. Waarschijnlijk op instigatie van hun pastoor deden de katholieken van Veldhoven omstreeks 1670/1673 de belofte jaarlijks naar Werbeek te gaan, uit dankbaarheid dat hun dorp van de besmettelijke ziekte gespaard was gebleven. (De katholieken van Eersel hadden in 1661 een dergelijke belofte gedaan.) De toenmalige pastoor van Veldhoven, Joannes Crols (1670-1699), was geboortig van Retie en norbertijn van de abdij Postel. Hij had zijn aanstelling te danken aan het recht van voordracht in de pastoorsbenoeming dat Postel in de parochie Veldhoven bezat. Bovendien lag Retie in een gebied (de Kempen) waar de abdij van Postel op kerkelijk-institutioneel terrein van grote betekenis was voor de katholieken. De pastoor zal zijn parochianen destijds zeer waarschijnlijk de weg naar O.-L.-Vr. van Werbeek gewezen hebben.

De cultus van de verering van Onze-Lieve-Vrouw van Werbeek is ontstaan in 1645, toen een reizende koopman op de hei in de sneeuw een beeldje vond, voorstellende een staande vrouw met een kroon op het hoofd, die op haar rechterarm een eveneens gekroond kindje vasthoudt. Volgens het gelovige volk stelde het beeldje de H. Maagd Maria voor met het goddelijk Kind. Het beeldje kreeg een plaats in een 'kèske' tegen een boom in het gehucht Werbeek; de godsvrucht groeide aan en reeds in het daaropvolgend jaar bouwden de omwonenden een houten kapel (in 1665 vervangen door de huidige stenen kapel). Een Retiese bron meldt: *ook Nederlandse bedevaartgangers kwamen naar de kapel van Werbeek.*

*Augustinus Wichmans (1596-1661) stichter van de stenen kapel uit 1665 van O.-L.-Vr. ter Sneeuw. (foto: Historische Atlas van Veldhoven, SHEV)
In 1632 publiceerde hij te Antwerpen zijn bekende en voor onze provincie belangrijke boek *Brabantia mariana tripartita*.*

De huidige (uit 1665 daterende) kapel van Werbeek te Retie.

In 1648, bij het einde van de tachtigjarige Oorlog, ontstond er in de Republiek der Nederlanden een politieke situatie, waarbij het de katholieken door de landelijke overheid verboden werd openlijk hun godsdienst te belijden; de meeste priesters werden verbannen en de kerkgebouwen, kapellen en overige onroerende bezittingen van de katholieken werden in beslag genomen.

De gelovigen zochten naar andere mogelijkheden hun godsdienst uit te oefenen, het liefst in een bedevaartsoord buiten het gebied van de Republiek, waar zij in alle uitbundigheid konden deelnemen aan een cultusritueel zonder de kans te lopen daarbij gestoord te worden.

Over slecht begaanbare 'wegen' door de heide ondernamen de parochianen van Veldhoven, aangespoord door hun op de streek Retie-Werbeek-Postel georiënteerde pastoor, bedevaarten naar de genadekapel van Werbeek om er Onze-Lieve-Vrouw te vereren en haar machtige voorspraak in te roepen. Toen de Veldhovenaren de mening waren toegedaan dat hun gebeden werden verhoord, beloofden zij deze pelgrimstocht ieder jaar trouw te herhalen.

Uit de eerste eeuwen is niets overgeleverd, en evenmin is bekend of de tocht in werkelijkheid ieder jaar gemaakt werd. Zelfs pastoor Verhoeven (1826-1875), die tijdens zijn langdurig pastoraat veel over de geschiedenis van de parochie noteerde, maakte van de bedevaart geen melding. Vermoedelijk sloten de Veldhovense pelgrims zich bij de bedevaarttocht van Eersel aan om gezamenlijk op te trekken naar de kapel. De Veldhovense deelnemers gingen te voet, in twee dagen, waarschijnlijk in kleine groepen. Onder het pastoraat van Joannes Vingerhoets (1875-1896) kreeg de pelgrimstocht een officiële karakter: zo was er bijvoorbeeld voor het eerst sprake van een processie (vanaf 1889 met misdienaars en bruidjes en met allerlei attributen, zoals vaandels, flambouwen en een Mariabeeldje) en een heuse contributie (jaarlijks 15 cent).

Woensdag 31 augustus 1904 trok de Veldhovense processie voor het eerst zelfstandig naar Werbeek. vergezeld door de harmonie reisden de 260 deelnemers per tram (enkelen per fiets). Een Retiese bron meldt: *vanaf 1904 kwamen die van Veldhoven afzonderlijk.*

Broederschap

In 1908 richtte de toenmalige pastoor van Veldhoven, Hubertus Achterberg, de 'Processie-Broederschap van Veldhoven naar O.L.Vrouw van Werbeek' op, die ten doel had 'de verheerlijking van Maria tot geestelijk heil der leden'. Deze vereniging telde bij aanvang rond 400 leden.

De bedevaart werd dinsdags in de kermisweek gehouden. Het overladen dagprogramma - waaraan elke deelnemer werd opgeroepen zich stipt te houden - begon in alle vroegte (om 06.00 uur) met een H. Mis in de parochiekerk van Veldhoven. Tijdens de reis naar Werbeek zaten de vrouwen in het achterste gedeelte van de tram, de mannen in het voorste en de processiemeesters met de harmonie in het midden. Onderweg werd volgens een strak schema tenminste viermaal het rozenhoedje gebeden, telkens afgewisseld met zang. In de parochiekerk van Retie volgden allen een H. Mis en vervolgens was er om 10.00 (!) uur een plechtige Hoogmis in de kapel te Werbeek. Hierna, terug in het dorp, ontving het gemeentebestuur van Retie de pelgrims, trakteerde hen op erewijn en het Veldhovens gilde presenteerde zich voor de autoriteiten; vervolgens zochten de deelnemers het café van Juul Kabas (achter de kerk) op om er de meegebrachte boterhammen te verorberen. 's Middags om 14.00 uur volgde een Lof in de kerk van Retie, waarna er wederom in processie naar de kapel werd getrokken. Na aldaar te hebben gebeden begaven de deelnemers zich opnieuw naar de kerk in het dorp. Tijdens de terugreis per tram werden opnieuw rozenhoedjes gebeden, telkens opgedragen tot een bijzondere intentie. Bij aankomst in Veldhoven werd in de parochiekerk aldaar de dag afgesloten met een Lof en gezangen.

Drukte in de Dorpstraat na terugkeer van de bedevaartgangers naar Werbeek, omstreeks 1918. (foto: Historische Atlas van Veldhoven, SHEV)

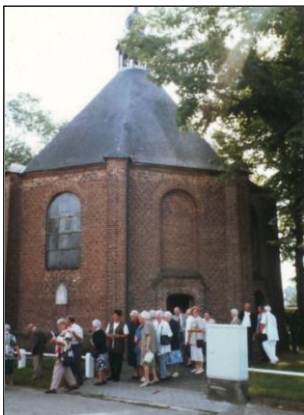
Viering begin 21e eeuw

Met de ontkerkelijking van de afgelopen halve eeuw is de massale deelname verminderd. In 2007 namen er rond 60 personen deel: over het algemeen de trouwe aanhang (bijna uitsluitend ouderen). Omstreeks 15 personen overbruggen de afstand per fiets, een even groot aantal ging met eigen autovervoer en één bus was voldoende om de overige bedevaartgangers te vervoeren. De bedevaart wordt gehouden op de laatste zaterdag van augustus.

Hoewel een luisterrijke processie tot het verleden behoort, wordt er wel de rozenkrans gebeden in de bus.

Bij het binnentreden van de kapel ontsteken de meeste deelnemers eerst een kaars, dit ondersteunend met een kort moment van stilte, om vervolgens plaats te nemen op de bidstoeltjes. Namens de parochiegemeenschap wordt jaarlijks een grote kaars geofferd bij het beeld van O.-L.-Vrouw van Werbeek. Het overladen programma van vroeger is teruggebracht tot een H. Mis in de kapel met gezamenlijke gezangen, en tot slot is er gelegenheid de relikwie van de H. Maria te vereren. Bij het verlaten van de kapel ontvangt elke deelnemer een herinneringskaars en een gedachtenisprentje.

Na afloop wordt er namens de gemeenschap van Retie op het erf bij de kapel getrakteerd op een snoeperij en een Werbeekse kruidenborrel.

De Veldhovense bedevaartgangers verlaten de kapel zaterdag 26 augustus 2000. (foto: I. Rijkse-Jansen, SHEV)

Ter herinnering aan de eeuwenlange traditie tussen Veldhoven en Werbeek schonk de bedevaartcommissie op 25 mei 2001 een gepolychromeerd reliëf aan de kapel, vervaardigd door P.J. Rombouts. (foto: Jacq. Bijnen, SHEV)

Tevens werd een gedachtenisprentje uitgegeven.

Bronnen:

Zangboekje der Processie-Broederschap van Veldhoven naar O.-L.-Vrouw van Werbeek, 1908.

Bijnen, J.F.C.M., *Veldhoven, 4000 jaar geschiedenis van Oerle, Meerveldhoven, Veldhoven en Zeelst*. 2005, p. 164.

Sneyers, E., *Uit de geschiedenis van Werbeek en Hodonk onder Retie*, 1945.